

Leo Tolstoy

DEN STORE URET

Grundskyld.dk

Leo Tolstoy
Den store uret

*

v/Per Møller Andersen
grundskyld.dk
2006

*

Fra engelsk efter
A Great Iniquity
Udgivet 1905 af
Henry George Foundation
of Great Britain

Rusland gennemlever nu en betydningsfuld tid, der sikkert vil få store følger.

At en forandring hurtigt og uundgåeligt nærmer sig mærkes, som altid, i særlig grad af de samfundsklasser, som ifølge deres livsvilkår er fritaget for det legemlige arbejde, der til det yderste optager tid og kræfter, og som derfor har lejlighed til at beskæftige sig med politiske spørgsmål. Disse mennesker — adelsmænd, købmænd, embedsmænd, læger, teknikere, professorer, lærere, kunstnere, studenter, sagførere, alle hovedsagelig hørende til bybefolkningen og udgørende de såkaldt dannede klasser — de leder nu den bevægelse, som foregår i Rusland, og de vier alle deres kræfter til den opgave at ændre den bestående statsform og erstatte den med en anden, der af et eller andet parti anses for at være den, der er bedst egnet til at sikre det russiske folks frihed og velfærd. Disse mænd er bestandig udsat for forfølgelser og overgreb fra regeringens side; de jages ganske vilkårligt i landflygtighed, kastes i fængsel, deres møder, deres bøger og aviser, deres strejker og foreninger forbydes, de forskellige nationaliteters rettigheder krænkes, og idet de samtidig lever fuldstændig fremmede for det store flertal af det agerdyrkende russiske folk, betragter de ganske naturligt disse overgreb som det store hovedonde og ser i afskaffelsen af dem hovedbetingelsen for det russiske folks velfærd.

Således mener de liberale. Således mener også socialdemokraterne, som ved statsmagtens hjælp og gennem en folkerepræsentation håber at virkeliggøre en ny samfundstilstand i overensstemmelse med deres teorier. Således mener også de revolutionære, som ved at erstatte den bestående regering med en anden håber at kunne give love, der sikrer hele folket den højeste grad af frihed og lykke.

Imidlertid behøver man kun et øjeblik at sætte sig ud over den tankegang, der er så indgroet hos alle i de oplyste samfundsklasser, at det omvæltningsarbejde, der må kræves i Rusland, består i at indføre alle de statsformer, som er blevet indført i Europa og Amerika og formentlig sikrer alle borgerne frihed og velfærd; man behøver kun at sætte sig ud over denne tankegang og ligefrem tænke over, hvad der moralsk set er forkert i vort samfundsliv for soleklart at se, at den kræftskade, som hele det russiske folk uafsladelig lider så grusomt under, — den kræftskade, som folket kender så nøje og bestandig

henviser til, — ikke kan fjernes gennem politiske reformer, så vist som den til dato hverken i Europa eller Amerika er blevet fjernet ved nogen politisk reform.

Dette onde, grundondet, som hele det russiske folk, lige som alle Europas og Amerikas øvrige folkeslag, lider under, består deri, at hovedmassen af folket er berøvet den uomtvistelige ret, som ethvert menneske har, til at bruge en del af sin fædrenejord. Indser man blot, hvor forbryderisk og syndig den bestående tilstand i denne henseende er, forstår man også, at indtil denne uret, der bestandig øves af jordens ejere, får ende, kan ingen politiske reformer bringe folket frihed og lykke. Tværtimod kan kun det, at folkets store mængde frigøres fra den trældom, hvorunder den nu holdes af godsejerne, føre til politiske reformer, til en ny form for statsstyrelsen, så den ikke bliver et legetøj eller et redskab for personlige formål i politikernes hænder, men et virkeligt udtryk for folkets vilje.

Det er denne tanke, som jeg i denne artikel ønsker at meddele dem, som i denne for Rusland så betydningsfulde tid ønsker at tjene — ikke private interesser — men det russiske folks sande velfærd.

I

Forleden dag spadserede jeg ad landevejen til Tula. Det var påskelørdag. Folk kørte til marked i lange vognrækker med kalve, høns, heste og køer; nogle af køerne var så udhungrede, at de måtte køres i vogne. En gammel rynket kone trak af sted med en mager, syg ko. Jeg kendte den gamle kone og spurgte hende, hvorfor hun trak af med den ko.

»Den har ingen mælk,« svarede konen, »jeg bliver nødt til at sælge den og købe en med mælk. Jeg kommer nok til at give 10 rubler i bytte, og jeg har kun 5. Hvor skal jeg få dem fra. I vinter har vi måttet bruge 18 rubler til mel, og der er kun een af os, som kan tjene noget. Jeg bor nemlig alene med min svigerdatter og fire børnebørn; min søn er portner i byen.«

»Hvorfor er din søn ikke hjemme?« spurgte jeg.

»Der er ikke noget for ham at gøre, hvad skal vi stille op med den smule jord, vi har? Det kan knapt nok slå til til kvas*).«

En bonde kom traskende, mager og bleg var han, og hans pludderbukser var tilsølede af ler fra gruberne.

»Hvad skal du til byen efter?« spurgte jeg.

»Jeg skal ind at købe en hest; det er på tide at få pløjet, og jeg har ingen hest. Men heste skal være så dyre.«

»Hvor meget vil du give?«

»Så meget jeg kan.«

»Hvor meget kan du da give?«

»Jeg har skrabt 50 rubler sammen. Men hvad kan man få for 50 rubler i disse tider?«

»Et udgangsøgg,« indskød en anden bonde.

»I hvis grube arbejder du?« spurgte jeg, idet jeg så på hans benklæder, der var udposede i knæene og farvede røde af ler.

»I Komaroffs, Iwan Komaroffs.«

»Hvordan kan det være, at du kun har fået sparet så lidt sammen?«

»Å, jeg fik kun halv løn.«

»Hvor meget fik du da?« spurgte jeg.

»To rubler om ugen, sommetider endogså mindre. Hvad er der at stille op. Vort brød slap op ved juletid; vi kan ikke gøre tilstrækkeligt store indkøb.«

Lidt længere fremme på vejen kom en ung bonde trækkende med en velplejet og velnæret hest, som skulle sælges.

»Smuk hest den!« sagde jeg,

»Kunne ikke være bedre,« svarede han, idet han antog mig for en køber. »Den er god både til at gå for plov og for vogn.«

»Hvorfor sælger du den da?«

»Jeg har ikke noget at bruge den til. Jeg har kun to jordlodder. Dem kan jeg dyrke med én hest. Jeg har beholdt dem begge vinteren over, og jeg er for resten ked af at skulle af med den; men kvæget har ædt alt, hvad vi har, og vi skal have penge til at betale lejen.«

»Hvem har du lejet jorden af?«

»Maria Iwanowna; vi må såmænd være hende taknemlige, at hun vil lade os få den. Ellers havde det været ude med os.«

»Hvordan er betingelserne?«

»Hun flår os for 14 rubler. Men hvor skal vi ellers gå hen? Vi må jo finde os i det.«

En kone kom kørende forbi med en lille dreng. Hun kendte mig, kravlede ned af vognen og tilbød mig sin dreng i tjeneste. Drengen var en spinkel, lille fyr med livlige, kloge øjne.

»Han ser nok noget lille ud, men han kan bestille alt muligt,« siger hun.

»Men hvorfor sender du sådan en lille fyr ud at tjene?«

»Å, gode herre, der bliver jo allenfals een mund mindre derhjemme. Jeg har fire — foruden mig selv — at skaffe mad til, og vi har kun een jordlod. Gud skal vide, at vi har ingenting at spise. De råber på brød, og jeg har ingenting at give dem.«

Hvem man end taler med, alle klager de deres nød, og alle kommer de på den ene eller den anden måde tilbage til den eneste sande årsag: der er ikke brød nok, og der er ikke brød nok, fordi der ikke er jord nok.

Hvad jeg nu har omtalt kan jo være tilfældige møder på landevejen; men prøv at gå hele Rusland igennem, hele dets bondebefolkning, og man kan se, at den frygtelige nød og elendighed stammer fra den iøjnefaldende årsag, at den agerdyrkende befolkning er afskåret fra at bruge jorden. Halvdelen af de russiske bønder lever således, at de aldeles ikke kan tænke på, hvordan de skal forbedre deres stilling, men må slide og slæbe for ikke at dø af sult. Og grunden hertil er, at de mangler jord.

Rejs hele Rusland igennem og spørg alle arbejderne, hvorfor deres lønvilkår er så hårde, hvad det er, de mangler, og alle som een vil de nævne det samme, som de bestandig længes efter, bestandig venter, håber og tænker på.

De kan ikke undgå at mærke det; for rent bortset fra hovedsagen, jordens utilstrækkelighed til deres underhold, kan de ikke undgå at føle sig som slaver under adelen og købmændene, godsejerne, hvis godser omgiver deres små, utilstrækkelige lodder; de må føle sig som slaver, for hvert øjeblik, hver gang, de skal have et knippe hø eller en favn brænde, som de ikke kan undvære, når de skal holde livet oppe; hver gang en hest forvilder sig ind på godsejerens jord, må de evig og altid døje mulκτη, prygl og ydmygelser.

Engang, da jeg spadserede hen ad vejen, kom jeg i snak med en blind tigger. Af min tale kunne han forstå, at jeg var en oplyst mand, der læste aviserne; men da han ikke antog mig for en adelsmand, stod han pludselig stille og spurgte alvorligt:

»Hør, er der noget i gære?«

»Ja, angående hvad?« spurgte jeg.

»Naturligvis angående adelens jord.«

Jeg svarede, at jeg havde intet hørt. Den blinde mand rystede på hovedet og spurgte ikke om mere.

»Nå, hvad mener man så om jordejendommene?« spurgte jeg fornylig en af mine tidligere elever, en solid, velhavende og oplyst bonde.

»Ja, folk snakker jo,« svarede han.

»Jamen du selv, hvad mener du?«

»Jeg mener, at vi rimeligvis engang får dem.«

Af alt det, der foregår, er det kun dette ene, som har betydning og interesse for folket. Og de tror, og de må tro, at de engang »får den«.

De er nødt til at tro det, fordi det er indlysende, at en voksende befolkning, der lever af agerbrug, ikke kan blive ved at bestå, når kun en ringe del af landet overlades dem til deraf at føde både sig selv og de snyltegæster, som har suget sig fast på dem og myldrer omkring dem.

II

»Hvad er et menneske?« siger Henry George i en af sine taler.

»Først og fremmest er det et dyr, et landdyr, som ikke kan leve uden jord. Alt hvad mennesket frembringer, kommer fra jorden. Alt produktivt arbejde består i sidste instans i at danne jorden, eller stoffer, der er uddragne af jorden, i en sådan skikkelse, at de bliver egnede til at tilfredsstille menneskenes ønsker. Ja, selve det menneskelige legeme kommer fra jorden. Som de jordens børn, vi er, kommer vi af jorden, og til jorden må vi vende tilbage. Tag alt det bort fra mennesket, som hører jorden til, og hvad andet end en ulegemlig ånd bliver tilbage? Den, der ejer den jord, på hvilken og af hvilken en anden mand skal leve, han er denne mands herre, og denne mand er hans slave. Den mand, som ejer den jord, på hvilken jeg skal leve, er herre over mit liv og min død i lige så høj grad, som var jeg hans personlige slave. Vi taler om at have afskaffet slaveriet. — Vi har ikke afskaffet slaveriet; vi har kun afskaffet en primitiv form for det, det personlige slaveri. Der er endnu tilbage en mere skjult, en mere farlig og fordærvelig form for slaveri, som vi må have afskaffet, dette industrielle slaveri, som i praksis gør mennesket til slave, mens det håner og spotter ham i frihedens navn«

»Har du nogensinde,« siger Henry George et andet sted i den samme tale, »tænkt over det i en enestående grad bagvendte og besynderlige i den kendsgerning, at ud over hele den civiliserede verden er de arbejdende klasser de fattigste klasser? Tænk engang, hvor det ville forbavse et fornuftvæsen, der aldrig før havde været på jorden. Hvis et sådant væsen kunne komme herved, og du forklarede ham, hvordan vi lever her på jorden, hvordan huse, fødemidler, klæder og alle de mange ting, vi skal bruge, frembringes ved arbejde, mon han så ikke ville antage, at de folk, der arbejdede, var dem, der boede i de fineste huse og havde størst forråd af alle de ting, der frembringes ved arbejde. Men om du fører ham til London, Paris eller New York eller endog til Burlington, vil han få, at se, at de, der kaldes arbejdere, er dem, der bor i de fattigste huse.«

Til disse ord af Henry George kunne jeg tilføje, at det forholder sig ligeså ude på landet. Dagdrivere lever i pragtfulde paladser, i store, velindrettede boliger. Arbejderne bor i mørke, smudsige huller.

Henry George siger videre: »Alt dette er besynderligt — tænk blot engang over det. Ganske naturligt og uvilkårligt afskyr vi fattigdommen, og det er i sin gode orden, at vi gør det. Naturen giver til den, der arbejder, og kun til den, der arbejder; der må gå menneskeligt arbejde forud for enhver formuefrembringelse, og under naturlige forhold ville den mand, der arbejdede godt og hæderligt, blive en rig mand, og den, der ikke arbejdede, ville være fattig. Vi har i den grad vendt op og ned på naturens orden, at vi er vant til at tænke os en arbejdsmand som en fattig mand. Hovedårsagen hertil er, at vi tvinger dem, der arbejder, til at betale andre for tilladelse dertil. Man kan købe en klædning, en hest eller et hus; i så fald betaler man sælgeren for udført arbejde, for noget han har frembragt eller har fået af den, der frembragte det; men når man betaler en mand for et stykke jord, hvad er det så, man giver ham betaling for? Man betaler for noget, som intet menneske har frembragt; man betaler ham for noget, som var til før mennesker, eller for en værdi, skabt ikke særligt af ham, men af hele det samfund, hvoraf man selv udgør en del.«

Det er grunden til, at den, som har bemægtiget sig jorden og ejer den, er rig, mens den, der dyrker den eller bearbejder dens frembringelser, er fattig.

»Vi taler om overproduktion. Hvordan kan der findes noget sådant som overproduktion, al den stund der er folk, som lider nød? Alle disse ting, som efter sigende frembringes i overmål, er der mange, som har behov for. Jamen hvorfor får de dem da ikke? De får dem ikke, fordi de ikke har noget at købe dem for, ikke fordi de ikke gerne ville have dem. Jamen hvorfor har de da ikke noget at købe for? De tjener for lidt. Når størsteparten af menneskeheden må arbejde for en gennemsnitlig dagløn af 1,40 dollars, er det intet under, at store mængder af varer ikke kan blive købt.«

»Men hvordan kan det da være, at folk er nødt til at arbejde for så lav en dagløn? Fordi der, hvis de ville forlange mere, er nok af arbejdsløse mænd, som er rede til at træde i deres sted. Det er denne skare af arbejdsløse, som foranlediger den vilde konkurrence, der driver arbejdslønnen ned til det punkt, hvor man netop kan leve af den. — Hvordan kan det være, at der er folk, som ikke kan finde arbejde? Har du egentlig nogensinde tænkt over, hvor sært det er, at der er folk, som ikke kan finde arbejde. Adam havde ingen vanskelighed

ved at finde arbejde, Robinson Crusoe heller ikke. Søgen efter arbejde var såmænd det sidste, der voldte dem bekymring.«

»Hvis menneskene ikke kan finde en arbejdsgiver, hvorfor arbejder de da ikke for egen regning? Ganske simpelt fordi de er udelukkede fra det materiale, som er det eneste, menneskeligt arbejde kan finde anvendelse på. Menneskene er tvungne til at konkurrere indbyrdes om dagløn hos en arbejdsgiver, fordi de er blevet berøvede deres naturlige adgang til at skaffe sig selv arbejde; fordi de ikke kan finde en eneste stump af Guds jord, som de kan bearbejde uden at betale et andet menneskeligt: væsen for retten dertil.«

»Menneskene beder den almægtige gud om at skaffe fattigdommen bort. Men fattigdommen har ikke sin rod i Guds love — at sige det er den højeste grad af gudsbespottelse; den har sin rod i menneskenes uretfærdighed mod deres medmennesker. Sæt at den almægtige gud hørte bønnen; hvordan skulle han da opfylde den, så længe hans love er, som de er? Betænk, at gud ikke har givet os en eneste af de ting, der i sig selv udgør rigdom — han giver os kun råstofferne, som menneskene må bruge til at frembringe rigdom. Men giver han os da ikke nok af disse råstoffer — mon han kunne ophæve fattigdommen, selv om han gav os mere? Sæt at han — som svar på vore bønner — ville forøge solens vælde eller jordens frugtbarhed. Sæt at han ville øge planternes ydeevne eller lade de forskellige dyrearter formere sig kraftigere. Hvem ville få gavn deraf? Tag et land, hvor jorden er fuldstændig monopoliseret som i de fleste civiliserede lande; hvem ville der få gavn deraf? Simpelthen jordejerne. Og selv om Gud som svar på vore bønner sendte netop de ting, menneskene ønsker sig, ned fra himlen, hvem ville da få gavn deraf?«

»Der fortælles i det gamle testamente, at israelitterne på deres vandring gennem ørkenen intet kunne få at spise, og at Gud sendte manna ned fra himlen. Der var nok til dem alle, og de tog allesammen af det og blev mættede. Men sæt nu, at ørkenen havde været i privateje, sådan som Storbritanniens jord, ja selv jorden i vore nye stater er det; sæt at een af israelitterne havde een kvadratmil, en anden 20 kvadratmil, en tredje 100 kvadratmil, og det store flertal af israelitterne ikke ejede jord nok til at stå på, — hvad ville der så blive af mannaen? Hvad gavn ville den have gjort det store flertal? Ikke en smule. Skønt Gud havde sendt manna nok til alle, så ville den manna have været jordejernes ejendom, de ville måske have ansat nogle af

de andre til at samle deres manna sammen og ville så have solgt det til deres sultne brødre. Tænk engang rigtig over sagen; dette køb og salg af manna ville være fortsat, indtil hovedmængden af israelitterne havde skilt sig ved alt, hvad de ejede, selv klæderne på kroppen. Og hvad så? Så ville de ikke have haft noget at købe manna for, og resultatet ville være, at medens de gik og sultede, ville der have ligget manna i bunkevis, og godsejerne ville have klaget over overproduktion af manna. Der ville på een gang have været en stor mannahøst og sultne mennesker — netop det vi ser i vore dage.«

»Det er ikke min mening, at der ikke ville være meget andet at gøre, når man havde fjernet denne grunduret; men det mener jeg, at vor løsning af jordspørgsmålet ligger til grund for alle samfundsspørgsmål. Det mener jeg, at hvad man end gør, hvor meget man end reformerer, aldrig bliver man fri for håbløs fattigdom, så længe den jord, som alle mennesker lever på og af, er gjort til nogle enkeltes særeje. Det er umuligt, absolut umuligt! Reformér statsstyrelsen, bring de nuværende skatter ned til det mindst mulige, byg jernbaner, opret andelsforetagender, del udbyttet mellem arbejdere og arbejdsgivere, hvis du har lyst, og hvad vil følgen blive? Følgen vil blive, at jorden vil stige i værdi. Det vil blive følgen, det og intet andet. Erfaringen viser det. Må alle forbedringer ikke simpelthen øge jordværdien, — den pris, som nogle må betale andre for retten til at leve!«

Jeg kan tilføje, at det samme, som Henry George således har sagt, ser vi bestandig i Rusland. Alle jordejerne klager over det ringe udbytte og de store udgifter, deres godser skaffer dem, medens jordprisen dog bestandig stiger. Den er nødt til at stige, eftersom befolkningstallet vokser, og det for denne befolkning er liv eller død om at gøre at skaffe sig jord.

Og derfor byder folk alt, hvad de har, ikke blot deres arbejde, men selv deres liv for den jord, som bliver foreholdt dem.

III

Der har engang været menneskeæderi og menneskeofringer; i religionens navn er værgeløse børn og unge piger blevet skændede og myrdede; blodhævn, nedslagtning af hele egne befolkning, forhør under tortur, soldaterindkvarteringer, autodafeer og kagstrygninger — alt det har engang fundet sted; og endnu i mands minde har der eksisteret spidsrod og slaveri, som nu også er forsvundet. Men selv om vi er kommet ud over disse grufulde skikke og institutioner, så er dermed ikke sagt, at vi ikke endnu har skikke og institutioner, som nu forekommer en udviklet dømmekraft og samvittighed lige så afskyelige som dem, der, da deres tid kom, gik til grunde og nu kun er et stygt minde. Menneskenes udvikling er endeløs, og på ethvert tidspunkt i historien er der overtro og nederdrægtighed, fordærvelse og slette institutioner, som allerede hviler i en fjern fortids tåge. Der er andre, vi netop har arbejdet os ud over, og der er atter andre, som vi nu lever under, og hvis udryddelse er vort livs formål. Således har vi nu dødsstraffen og al straf overhovedet; vi har prostitutionen, kødspisen, militarisme og krig, og vi har det mest nærliggende og iøjnefaldende onde, privat jordejendomsret.

Men folk plejer aldrig på een gang at skille sig af med al den uretfærdighed, som de nu engang er blevet vant til, ja de gør det ikke engang, så snart en eller anden særlig klarsynet mand har erkendt uretfærdigheden; men fremskridtene sker i spring, standsninger, tilbagefald og nye spring frem imod frihed, stødvis som en barnefødsel; således er det fornylig gået til med slaveriets afskaffelse, og således går det nu med den private jordejendomsret.

Den private jordejendomsrets fordærvelighed og uretfærdighed er for tusind år siden blevet påpeget af oldtidens profeter og vise mænd. Senere har skarpsindige tænkere i Europa atter og atter påpeget den. Den franske revolutions pionerer gjorde det særlig klart. I vore dage, da folkemængden vokser, og de rige bemægtiger sig store stræknin­ger af land, der før var frit, da oplysning og human tankegang vinder mere og mere udbredelse, er denne uretfærdighed blevet så iøjnefaldende, at hverken de skarpsindige tænkere eller det mest ligefremme gennemsnitsindivid kan undgå at se og føle den. Men menneskene — især de, der nyder godt af jordejendomsretten, jordejerne selv og de, hvis interesser er knyttede til den private jordejendomsret — er så

vante til denne tingenes tilstand, har i så lang tid haft fordel deraf, har i den grad været afhængige deraf, at de ofte ikke selv ser uretfærdigheden og bruger alle mulige midler for at skjule den sandhed, der åbenbarer sig mere og mere, for sig selv og andre, for at knuse den, holde den nede, forvrænge den, og hvis det ikke forslår, tie den ihjel.

Således modarbejdede man også det værk, som udførtes af den fremragende mand, der fremstod i slutningen af forrige århundrede — Henry George, som brugte sine store åndelige evner til at belyse uretfærdigheden og grusomheden i den private jordejendomsret og til at påpege midlerne til at fjerne dette onde ved hjælp af den statsmagt, som nu findes i alle lande. Han gjorde det i bøger, bladartikler og taler med en så enestående kraft og klarhed, at ingen, som ikke møder med forudfattede meninger, kan læse hans bøger uden at give hans argumenter sit bifald og indrømme, at ingen reformer kan forbedre folkets livsvilkår, førend denne grunduret er borte, og at de midler, han foreslår for at fjerne den, er både fornuftsmæssige, retfærdige og let udførlige.

Men hvordan er det så gået? Uagtet Henry Georges skrifter — skrevet i det engelske sprog — hurtigt efter deres fremkomst blev spredt over hele den angelsaksiske verden og virkelig blev skattede efter deres værd, viste det sig snart, at der trods klarheden i Henry Georges beviser og hans midlers udførlighed rejstes modstand mod hans lære af næsten alle de mest indflydelsesrige og dannede klasser, ikke blot i England, men også i Irland, hvor den private jordejendomsrets skrigende uretfærdighed netop i en særlig grad er tydelig. Yderliggående agitatorer — som f.eks. Parnell —, der til at begynde med følte sig tiltalt af Georges planer, gyste snart tilbage for deres udførelse og anså politiske reformer for at være vigtigere. I England var omtrent alle aristokraterne imod dem, således blandt andre Toynbee, Gladstone og Herbert Spencer, — den Spencer, som først i sin »Social Statics« udtrykkelig fremhævede uretfærdigheden i den private jordejendomsret og derefter frafaldt denne sin anskuelse og opkøbte alle de ældre udgaver af sine værker for at slette alt, hvad han havde sagt angående jordejendomsrettens uretfærdighed.

Da Henry George holdt foredrag i Oxford, foranstaltede studenterne protestmøder, medens den romersk-katolske retning betragtede Henry Georges lærdomme som rent ud syndige, umoralske, farlige og stridende mod kristi lære. Lærde professorer bekæmpede fra deres

værdigheds tinde hans lærdomme uden at forstå dem, hovedsagelig fordi de ikke forstod de grundlæggende principper i deres såkaldte videnskab. Socialisterne stillede sig også fjendtligt overfor ham, idet de betragtede ikke jordspørgsmålet, men den fuldstændige ophævelse af ejendomsretten som vor tids vigtigste spørgsmål.

Hovedvåbnet mod Henry Georges lære var det, som altid anvendes mod uimodsigelige og selvindlysende sandheder. Den fremgangsmåde, som bestandig bruges overfor Georges ideer, er at tie dem ihjel. De blev så eftertrykkelig tiet ihjel, at et medlem af det engelske parlament, Labouchere, offentligt og uimodsagt kunne sige, »at han var ikke en sådan fantast som Henry George. Han ville ikke foreslå at tage jorden fra godsejerne og leje den ud igen. Hvad han var stemt for var at lægge en skat på jordværdierne.« Labouchere pådutter altså Henry George noget, denne umuligt kan have sagt, og for at retlede disse vilde fantasier foreslår han det, som Henry George virkelig sagde.

Takket være de samlede bestræbelser af alle dem, som er interesserede i at bevare den private jordejendomsret, er Henry Georges lære, hvor uimodståelig overbevisende den end er i sin ligefremme klarhed, stadigvæk næsten ukendt og vækker i de senere år mindre og mindre opmærksomhed.

Hist og her i Skotland, Portugal eller New Zealand bliver han husket, og blandt hundrede videnskabsmænd er der een, som kender og vedkender sig hans lære. Men i England og De Forenede Stater svinder antallet af hans tilhængere mere og mere; i Frankrig er hans lære næsten ukendt, i Tyskland forkyndes den kun i en snæver kreds, og allevegne overdøves den af socialismens højrrøstede agitation.

IV

Blandt folk i almindelighed bliver Georges lære såmænd ikke diskuteret, den er simpelthen ikke kendt. Og anderledes kan man for resten ikke stille sig overfor hans lære; kender man den rigtigt, er man nødt til at slutte sig til den.

Hvis folk omtaler hans meninger, hører man dem enten tillægge ham noget, som han slet ikke har sagt, eller diske op med de argumenter og indvendinger, som George een gang har slået til jorden, eller også — og det er det almindeligste, — forkaster de dem simpelthen, fordi de ikke stemmer med den såkaldte nationaløkonomis smålige, vilkårlige og overfladiske læresætninger, der går for at være uomtvistelige sandheder.

Trods dette er den sandhed, at jorden ikke kan være genstand for privateje, gennem selve samfundslivet i vore dage blevet så selvindlysende, at man for at kunne udholde at fortsætte et liv, hvori privat jordejendomsret er anerkendt, kun har een vej at gå: ikke at tænke på det, lade som om man ikke kender sandheden og lade tankerne være optaget af andre ting.

Praktiske politikere i Europa og Amerika drager på forskellig måde omsorg for deres folks vel; de arbejder, nogle for toldbeskyttelse, kolonianlæggelse, indkomstskatter, hær- og flådeudgifter, andre for socialistiske sammenslutninger, fagforeninger, konsortier, præsidentvalg og diplomatiske forbindelser, — kort sagt alt muligt undtagen den ene ting, som alene kan forbedre folkets kår, genoprettelsen af alle menneskers ubrødelige ret til brugen af jorden. Inderst inde i deres sjæl må alle politikere i kristenheden føle, at al deres virksomhed, den handelskonkurrence, som de lægger så mange kræfter i, og den militære kappestrid, der stjæler deres energi, kun kan føre til en almindelig udtømmelse af folkenes kræfter; men alligevel, — de ser ikke frem i tiden, tænker kun på øjeblikkets krav, og som om de kun havde det ene ønske at glemme sig selv, snurrer de rundt og rundt i en forhekset ring, hvoraf der ikke er nogen mulighed for at slippe ud.

Denne blindhed, der for tiden har bemægtiget sig politikere i Europa og Amerika er besynderlig nok; men den kan forklares ved den kendsgerning, at i Europa og Amerika er folket allerede så langt inde på den forkerte vej, at størstedelen af befolkningen allerede er

fjernet fra jorden (i Amerika har den aldrig levet på agerjorden), men lever enten ved fabrikkerne eller som lejede landarbejdere, og de ønsker og forlanger kun een ting, — forholdsregler, der kan forbedre deres stilling som daglejere. Det er derfor forståeligt, at Europas og Amerikas politikere — med flertallets fordringer for øje — mener, at de vigtigste midler til at forbedre folkets kår er toldmure, truster og kolonier. Men i Rusland, hvor den agerdyrkende del af befolkningen udgør 80 % af hele folket, og hvor alle disse mennesker kun fordrer det ene, at de må få lov til at blive ved det arbejde, de er vant til, der skulle man synes, at det var klart, at det er noget andet, der er nødvendigt for at forbedre folkets kår — end hine krav.

De europæiske og amerikanske folk er i en lignende situation som en mand, der er vandret meget langt ud ad en vej, som først synes at være den rigtige, men som, jo længere han går, bringer ham desto længere bort fra målet, så at han til sidst er bange for at tilstå sin fejltagelse for sig selv. Men russerne står endnu på skillevejen og kan efter det gamle ord »spørge sig for, mens de endnu er undervejs.«

Og hvad er det så, de russere gør, som ønsker, eller i det mindste siger, at de ønsker, at skaffe folket gode levevilkår? I enhver henseende efterligner de slavisk alt det, som bliver gjort i Europa og Amerika.

For at skaffe folket gode levevilkår arbejder de på sådan noget som trykkefrihed, trosfrihed, forsamlingsfrihed, toldafgifter, betingede straffe, adskillelse af stat og kirke, andelsselskaber, statens fremtidige overgang til eneste arbejdsgiver og fremfor alt den repræsentative statsstyrelse, den samme repræsentative statsstyrelse, som så længe har bestået i europæiske og amerikanske stater uden at have bidraget og uden endnu at bidrage det allerfjerneste til at fremdrage — endsige til at løse — det ene spørgsmål, jordspørgsmålet, som løser alle vanskeligheder. I Rusland taler politikerne om den ulige fordeling af jorden, en sag, som de af en eller anden grund kalder agrarspørgsmålet — rimeligvis med den tanke, at dette mærkelige ord skal skjule sagens kerne, — de taler om det ikke i den forstand, at privat jordejendomsret er et onde, som skulle udryddes, men med den tanke, at man på en eller anden måde må lappe, klistre og plastre på det gamle, dysse sagen ned og i det hele taget se at slippe udenom denne soleklare og skrigende uretfærdighed, der blot ligger og venter på at blive tilintetgjort — i Rusland, som i den hele verden.

Der er i Rusland et hundrede millioner, som uafsladelig lider under, at privatmænd har bemægtiget sig jorden, og som uafsladelig råber op om det. Disse mennesker søger forgæves alle vegne undtagen netop der, hvor de er, efter midler til at forbedre folkets kår. Det minder om det, man ser i teatret, hvor alle tilskuerne udmærket godt ser den mand, der har skjult sig, medens skuespillerne, der skal finde ham, lader som om de ikke kan, idet de forsætlig afleder hverandres opmærksomhed og ser alting undtagen det, som de skal se, men som de ikke vil se.

V

Nogle folk, der lever af kvægavl, har drevet alle deres køer ind i et indelukke; køerne har ædt og nedtrampet alt græsset i indelukket; de er sultne, de gnasker i hinandens haler, de brummer og brøler, de beder om at blive lukket ud af indelukket, ud på græsgangene. Men de samme folk, som lever af disse køers mælk, har rundt om indelukket anlagt plantager med kostbare planter og tobak; de har dyrket blomster, anlagt en væddeløbsbane, en have og en tennisplads, og køerne kan ikke komme ud uden at ødelægge disse anlæg.

Men køerne brøler, de bliver magre, og folkene begynder at blive bange for, at køerne skal holde op med at kunne give mælk, og følgelig finder de på forskellige midler til at forbedre deres kår.

De bygger tag over dem, de anskaffer våde koste til at skrubbe køerne med, de forgylder deres horn, de forandrer malketiderne, de overvejer, hvordan de skal sørge for de gamle og svagelige køer, de opfinder nye, forbedrede malkemetoder, de går og venter på, at noget særligt nærende græs, som de har sået i indelukket, skal komme op, de drøfter ivrigt alle disse og mange andre ting; men de gør ikke og kan ikke uden at ødelægge alt det, de har plantet rundt om indelukket, gøre det eneste, som er nødvendigt både for dem selv og for køerne, nemlig tage hegnet ned, så at køerne kan få deres naturlige frihed til i fuldt mål at gøre brug af græsgangene rundt omkring dette.

Folkene handler ufornuftigt i dette; men der er en forklaring på deres handlemåde; de er bekymrede for alt det, de har anlagt rundt om indelukket. Men hvad skal vi sige om dem, som intet har anlagt rundt omkring hegnet, men som for at efterligne dem, der ikke sætter deres køer i frihed, fordi de vil skåne det, de har plantet udenom, ligeledes holder deres køer indelukkede og påstår, at de gør det for køernes egen skyld.

Akkurat således er det, at alle disse russere bærer sig ad, både de regeringsvenlige og de regeringsfjendtlige; medens det russiske folk uafsladelig lider under jordmangel, arrangerer de alle mulige europæiske indretninger, men glemmer — eller undgår — hovedsagen, det eneste, som det russiske folk forlanger: jordens frigørelse fra privatejendomsretten, anerkendelsen af alle menneskers lige ret til jorden.

Snylterne i Europa lever ikke direkte af de engelske, franske eller tyske arbejders slid, men af arbejderne ude i kolonierne, der frem-

bringer det brød, som de andre skaffer sig i bytte for industrivarer. De ser ikke det slid og de lidelser, som de mænd, der ernærer dem, må døje, og man kan derfor forstå, at de kan gå og finde på sådan noget som en fremtidig, socialistisk stat, som de nu tror, de er i færd med at opdrage menneskeheden til, og med blidt sovende samvittighed kan more sig med valgkampagner, partistridigheder, rigsdagsdebatter, ministeriedannelser og alt muligt andet, som de kalder videnskab og kunst.

Disse europæiske snylteres sande forsørgere er de arbejdere, som de ikke ser, i Indien, Afrika, Australien og til dels i Rusland. Men således er det ikke, når talen er om os; vi har ingen kolonier, hvor trælle, usete af os selv, skaffer os føden i bytte for vore industriprodukter. Vore forsørgere, lidende og forsultne, som de er, er os altid for øje, og vi kan ikke overføre vort uretfærdige livs byrde til fjerne kolonier og lade usynlige slaver ernære os.

Vor brøde er os altid nær.

Og se! I stedet for at sætte os ind i, hvad det er, de, der opholder os, trænger til, i stedet for at høre deres klage og stræbe efter at tilfredsstille dem, i stedet for forbereder vi os — under påskud af at tjene dem — på fremtidige socialistiske samfund efter europæisk mønster, og i øjeblikket er vi optaget af alle den slags ting, som behager os selv og tilsyneladende tjener til gavn for folket, som vi nu presser den sidste kraft ud af for at opretholde os selv, dets snyltere.

For folkets velfærds skyld søger vi at udrydde censuren og vilkårlige domfældelser, at oprette skoler allevegne, almueskoler og landbrugsskoler, at bygge flere hospitaler, afskaffe fordringerne om pas, tilintetgøre særrettigheder, oprette strengt tilsyn med fabrikkerne, understøtte tilskadekomne arbejdere, fastslå grænseforskellen mellem ejendommene, gennem bankerne yde bønderne lån til køb af jord og meget, meget mere.

Man behøver kun på nært hold at se folkemassernes uophørlige lidelser, hvordan gamle folk, børn og kvinder dør af sult og savn, og arbejderne selv går til grunde som følge af overanstrengelse og utilstrækkelig føde; — man behøver kun på nært hold at se den trældom, de ydmygelser, det meningsløse kraftspild, savnene, rædslerne og den unødvendige nød, som findes hos den russiske landbefolkning, og som altsammen har sin rod i jordens utilstrækkelighed, — for klart at se at alle sådanne forholdsregler som afskaffelse af censur, vilkår-

lige domme osv., som de såkaldte folkets venner stræber efter, kun vil være en såre betydningsløs dråbe i det ocean af savn, som folket dør.

Men ikke nok med, at de, der tager sig af folkets vel, går og finder på reformer, ørkesløse og ubetydelige både ved deres art og deres omfang, medens de samtidig lader hundrede millioner mennesker leve i uophørligt slaveri som en følge af jordens monopolisering. Nej, mange af disse mennesker, ja de mest fremskridtsvenlige af dem ønsker, at folkets lidelser stadig skal vokse og til sidst — efter på vejen at have efterladt millioner af ofre, omkomne af sult og nød — drive det til den udvej at ombytte sit tilvante, lykkelige, fordelagtige og fornuftsmæssige agerbrugsliv med det »reformerede« fabriksliv, man har indrettet til det.

Det russiske folk lever under forhold, der indbyder til agerdyrking, det elsker denne livsform, i dets karakter er der en stærk religiøs tendens, og det er omtrent det eneste af alle Europas folkeslag, som bliver ved med at være et agerdyrkende folk og ønsker at blive ved med at være det, og af disse grunde synes det russiske folk af forsynet at være historisk bestemt til at løse det såkaldte arbejderspørgsmål, det synes at være stillet i spidsen for hele menneskeslægten i arbejdet for det sande fremskridt. Men dette russiske folk bliver nu af sine såkaldte repræsentanter og herskere opfordret til at gå med i ligfølget efter de hensygnende og forvirrede europæiske og amerikanske nationer, til at blive nedbrudt som de og til hurtigst muligt at svigte sit eget indre kald og blive som gennemsnitseuropæerne.

Forbløffende må man nok kalde disse mænds tankefattigdom — de tænker ikke deres egne tanker, men efterligner slavisk, hvad de europæiske modeller viser dem; men endnu mere forbløffende er deres hjerters hårdhed og grumhed.

VI

Ve eder, I skriftkloge og farisæere, I øjenskalke, fordi I ligne kalgede grave, som udvendig se dejlige ud, men indvendig er fulde af dødningeben og anden urenhed. Således se også I retfærdige ud for mennesker, men indvendig er I fulde af øjenskalkhed og uret.« (Matt. XXIII 27-28).

Der var tider, da menneskene i Guds navn og ud af tro på ham blev forfulgt, pint, dræbt og pisket i snesevis — ja i hundrede og tusindvis. Vi ser nu fra vor kulturs højde ned på de mænd, som gjorde dette.

Men vi tager fejl. Blandt os er der mange, der gør sligt. Forskellen består kun i, at disse fortidens mænd gjorde disse ting i Guds navn, for at tjene ham, medens de, der nu begår de samme nederdrægtigheder, gør det »i folkets navn, for at tjene folket —«. Og som der i hine tider var nogle, der var inderlig overbeviste om, at de kendte sandheden, og andre — øjenskalke —, som tjente deres egne interesser under påskud af at tjene Gud, og atter andre, den store hob, som uden eftertanke fulgte i hælene på de dygtige og dristige, således er der også nu blandt dem, der gør fortræd under påskud af at tjene folket, nogle, som er inderligt overbeviste om, at de kender sandheden, andre, som er øjenskalke, og atter andre, som udgør hoben. Meget ondt har Guds selvbestaltede tjenere gjort i sin tid, takket være den såkaldte teologi, men hvis folkets tjenere udfra den såkaldte videnskab ikke har gjort ligeså meget ondt, er det kun, fordi de endnu ikke har haft tid til at gøre det; men allerede nu er deres samvittighed tyngtet af strømme af blod, splid og forbitrelse blandt menneskene.

Begge disse virksomheder udviser de samme træk.

Først er der det umoralske og slette liv, som føres af de fleste af disse Guds og folkets »tjenere«. At de kalder sig selv Guds eller folkets tjenere, fritager dem — efter deres anskuelser — for en hvilken som helst hæmsko i deres opførsel.

Det andet karakteristiske træk er den fuldstændige mangel på interesse, omhu og kærlighed overfor det, som de ønsker at tjene. Gud har for disse sine tjenere kun været en fane, medens de i virkeligheden ikke søgte samfund med ham, aldrig kendte ham og aldrig brød sig om at kende ham. Således også med mange af folkets tjenere. Folket er kun en fane, og langt fra at føle kærlighed til det gør de in-

tet som helst for at søge fællesskab med det og for at lære det at kende, men på bunden af deres sjæl ser de ned på det med foragt, væmmelse — og frygt.

Det tredje karaktertræk er, at medens de er optagne — de første af at tjene en og den samme gud, de andre af at tjene et og det samme folk — er de ikke alene indbyrdes uenige angående metoderne, men de erklærer alt, hvad der gøres af anderledes tænkende for at være galt og fordærveligt og fordrer det ubarmhjertigt klemt ned. Her er roden til autodafeer, inkquisition og drab i første tilfælde, udpantninger, arrestationer, revolutioner og krige i andet.

Endelig er det vigtigste og mest karakteristiske træk hos begge deres fuldstændige ligegyldighed, deres overlegne laden hånt om det, som den, de påstår at tjene, har erklæret og stadigvæk erklærer, at han ønsker. Gud, som de tjente — og tjener — så ivrigt, har klart og tydeligt i det, som de anerkender som guddommelig åbenbaring, erklæret, at man kun kan tjene ham ved at elske sin næste, ved at gøre mod andre, hvad man ønsker, andre skal gøre mod een selv. Men dette anerkender de ikke som middel til at tjene Gud; selv vil de noget helt andet, som de selv har fundet på og udgiver for at være Guds vilje. På samme måde bærer folkets tjenere sig ad. De bryder sig aldeles ikke om, hvad folket ønsker og højlydt forlanger, og de foretrækker at tjene folket ved det, som det ikke alene ikke beder om, men som det ikke engang kender det mindste til, men som disse folkets tjenere har hittet på til det; men aldrig det, som er det eneste, folket bestandig længes efter, bestandig beder om.

VII

Af alle uundgåelige forandringer i samfundslivets former er der een, som forlængst er moden til udførelse, som er nødvendig for at blot et eneste skridt kan gøres til at forbedre menneskenes kår. Nødvendigheden af denne forandring er indlysende for alle fordomsfrie mænd. Denne forandring forestår ikke blot i Rusland, men i hele verden. Alle menneskehedens ulykker hænger i vore dage sammen med dette forhold. Vi her i Rusland er i det heldige tilfælde, at størstedelen af vort folk, der jo lever af agerbrug, ikke anerkender den private jordejendomsret, men ønsker og fordrer ophævelsen af dette gamle uvæsen, og ikke holder op med at slå til lyd for denne fordring.

Men der er ingen, der ser det, for der er ingen, der vil se det.

Hvorfra kommer dog denne skrækkelige mangel på moralske begreber, hvorfor kan varmhjertede, gode og kloge mænd, som der er mange af blandt de liberale, socialisterne og de revolutionære, ja selv blandt regeringens embedsmænd, hvorfor kan de ikke, skønt de dog ønsker det bedste for folket, se den ene ting, som det trænger til, som det bestandig stræber efter og bestandig føler savnet af? Hvorfor går de i stedet for og bekymrer sig om alle mulige ting, som uden opfyldelsen af folkets eneste ønske ikke under nogen omstændigheder kan bidrage til folkets vel. Hele den virksomhed, der udfoldes — både af de regeringsvenlige og de regeringsfjendtlige folkets tjenere — minder om en mand, der for at hjælpe en hest, der sidder fast i et morads, sidder oppe i vognen og flytter læsset, som er på vognen, fra den ene side til den anden i den tro, at han dermed kan hjælpe på det.

Hvordan kan det være?

Svaret på dette spørgsmål er det samme som på alle spørgsmål om hvordan det kan være, at folk i vore dage, som kunne leve godt og lykkeligt, lever slet og ulykkeligt.

Det kommer af den omstændighed, at disse mennesker — både regeringens venner og dens fjender, alle de, som er optagne af folkets vel —, ikke har nogen religion; for uden religion kan et menneske ikke selv leve et fornuftsmæssigt liv, og endnu mindre kan han vide, hvad der er godt, og hvad der er skadeligt, hvad der er nødvendigt, og hvad der er unødvendigt for andre mennesker, i vor tid er folk i almindelighed og de dannede klasser i Rusland i særdeleshed komplet blottede for religiøs samvittighed, og de udråber det med frimodig

stolthed. Og fordi de med en sådan mangel på moralsk sans misforstår hele livet og det folks ønsker, som de vil tjene, søger de at skaffe folket alt muligt undtagen netop det, som folket ønsker.

Uden religion kan ingen i sandhed elske mennesker, og uden at elske mennesker kan ingen vide, hvad de trænger til, og hvad der er mere eller mindre nødvendigt for dem. Kun de, som ikke kender til religion og derfor ikke kan elske sandt, kan gå og finde på ørkesløse og betydningsløse forbedringer i folkets kår uden at se det grundtonde, som så mange lider under, og som de selv til dels er skyld i. Kun den slags mennesker kan præke mer eller mindre sindrigt konstruerede abstrakte teorier, der formentlig engang i fremtiden skal gøre menneskene lykkelige, og undgå at se de lidelser, som folket nu bærer og som kræver øjeblikkelig og virksomhedsfuld indskriden. Det er som stjal en mand en anden mands føde og i stedet for straks at overlade ham noget af sin egen overflod, der oven i købet var stjålet fra ham selv, gav sig til at give ham gode råd — rigtignok af en meget tvivlsom beskaffenhed — om hvordan han i fremtiden skulle bjærge føden.

Heldigvis bliver de store velsignelsesrige bevægelser i menneskeheden iværksat ikke af snyltere, der tærer på folkets hjerteblod, — hvad enten de nu kalder sig regering, revolutionsparti eller liberale, — men af religiøse mennesker, dvs. mennesker, som er alvorlige, ligefremme og arbejdsomme, og som lever ikke for deres egen fordel, forfængeligheds eller ærgerrigheds skyld, ikke for at nå ydre vinding, men for at opfylde deres livs kald for Gud. Kun sådanne mennesker kan ved deres stiltfærdige, men viljestærke arbejde føre menneskeslægten fremad. Sådanne mennesker vil ikke for at udmærke sig selv i andres øjne finde på alle mulige forbedringer i folkets kår, — der kan findes uendelig mange af den slags forbedringer, og de er alle betydningsløse, hvis hovedsagen ikke bliver iværksat; — men de vil stræbe efter at leve i overensstemmelse med Guds love og deres samvittighed, og i deres bestræbelser for at leve således må de ganske naturligt støde på den mest iøjnefaldende forbrydelse mod disse love, og for deres egen og andres skyld vil de søge efter midler til at skaffe den ud af verden.

Forleden dag sad en læge af mit bekendtskab i en tredje klasses ventesal på en af vore store banegårde og læste en avis, mens han ventede på toget. En bonde, der sad ved siden af ham, spurgte, om

der var noget nyt. I avisen var der en artikel om agrarforsamlingen. Doktoren oversatte dette grinagtige ord »agrar« på russisk, og da den anden havde fattet, at det drejede sig om jorden, bad han ham om at læse artiklen højt. Doktoren begyndte at læse, flere bønder kom til, der samledes en lille tilhørerskare, de trængte sig tæt sammen, nogle satte sig ned på gulvet, alles ansigter forrådte spændt lytten. Da artiklen var til ende var der en af de bageste, en gammel mand, der sukede dybt og korsede sig. Denne mand forstod visse lig ikke noget af den forvirrede jargon, artiklen var skrevet i, og som næppe engang de, der selv taler denne jargon, kan forstå. — han forstod intet af artiklens ord, men han forstod, at det drejede sig om den store, gamle uret, som alle hans forfædre havde lidt under, og som han selv led under; han forstod, at de, der begår uretten, er ved at blive sig den bevidst. Og da han havde forstået det, vendte han sine tanker til Gud og korsede sig. I denne mands ene håndbevægelse er der mere indhold end i al den snak, der nu fylder avisernes spalter. Ligesom hele folket forstod denne mand, at det, at de mennesker, der ikke dyrker jorden, bemægtiger sig den, er en stor uret, som hans forfædre led legemligt under og gik til grunde under, og som han selv og hans naboer også lider rent legemligt under, medens alle de, som har begået denne synd og den dag i dag begår den, altid må lide åndeligt under den; og han forstod, at denne uret, som enhver uret, som livegenskab endnu i hans tid, uundgåelig må få en ende. Han ved det og føler det, og derfor må han vende sig til Gud ved tanken om, at befrielsen nærmer sig.

VIII

»Store sociale reformer,« siger Mazzini, »har altid været og vil altid være resultatet af store religiøse bevægelser.«

Det er en religiøs bevægelse, som nu forestår i Rusland, i hele det russiske folk, både i de arbejdende klasser, der er blevet berøvede jorden, og i særdeleshed blandt godsejerne, både de store, de middelstore og de små, og desuden blandt alle de hundred tusinder af mennesker, som — skønt de ikke direkte ejer jord — dog indtager begunstigede stillinger, takket være de udplyndrede arbejderes nødtvungne slid.

Den religiøse bevægelse, der nu må komme i det russiske folk, vil gå ud på at udslette den store uret, som så længe har bragt ulykke og splid blandt menneskene ikke blot i Rusland, men i hele verden.

Denne uret kan ikke udslettes ved politiske reformer eller ved udkast til socialistiske fremtidsstater eller ved revolutionære omvæltninger, end mindre ved velgørenhed eller administrative forholdsregler til indkøb og fordeling af jord til bønderne.

Den slags lapperi afleder kun opmærksomheden fra selve spørgsmålet og forhæler derved dets løsning.

Ingen kunstlet offervillighed, ingen bekymringer for folket er nødvendig; — hvad der er nødvendigt er kun bevidstheden om denne uret hos alle dem, der begår den eller tager del i den, og ønsket om ikke at have noget med den at gøre.

Det er kun nødvendigt, at alle mennesker skal erkende den ubestridelige sandhed, som folkets bedste mænd kender og altid har kendt, at jorden ikke kan være enkeltes udelukkende ejendom, og det at udelukke dem, der skal bruge jorden, fra den frie adgang til den, er en uret; det er kun nødvendigt, at folk lærer at skamme sig over at foreholde dem jorden, som gerne vil skaffe sig brødet ved at arbejde på den; at det skal blive følt som en skam på nogen som helst måde at tage del i denne røven af jorden fra dem, som trænger til den, en skam at eje jord og en skam at drage fordel af de mennesker, som er tvungne til at arbejde, fordi de er blevet berøvede deres lovlige ret til jorden.

Det er nødvendigt, at det samme skal ske, som skete ved livegenskabets ophævelse, da adelsmændene til sidst undså sig ved at have livegne, og regeringen til sidst undså sig ved at opretholde disse uret-

færdige og grusomme love, og da det blev klart for bønderne, at de var underkastede en uretfærdig ulighed. Det samme må nu ske med jordejendomsretten, og det må ske — ikke indenfor en enkelt samfundsklasse, hvor stor den end kan være — men det må ske indenfor alle samfundsklasser, og ikke blot i alle klasser i et enkelt land, men i hele menneskeheden.

IX

»Samfundsreformer sikres ikke ved optøjer og geværskalver, ved klager og proklamationer, ved partisammenslutninger og revolutioner,« skrev Henry George, »men ved at vække tankerne og føre ideerne frem. Før tanken er rigtig, kan handlingen ikke blive det, men når man tænker ret, vil også gode handlinger følge.«

»Det store arbejde, som i vore dage påhviler ethvert menneske og enhver sammenslutning, der vil forbedre samfundsforholdene, er det arbejde at opdrage, at udbrede kendskabet til ideerne. Det er kun som bidrag til dette arbejde at noget kan have betydning. Og dette arbejde kan enhver hjælpe med til, først og fremmest ved at bringe sine egne tanker i orden og dernæst ved at vække tankerne hos dem, han kommer i berøring med.«

Dette er ganske sandt; men for at kunne tjene denne store sag må der foruden ideerne være noget mere, en religiøs følelse, den følelse, som i forrige århundrede drev ejerne af de livegne bønder til at føle sig selv så brødebetyngede, at de trods personligt tab, ja selv ruin, søgte udvej til at fjerne den uret, der tyngede så hårdt på dem.

Det er denne følelse overfor jordejendomsretten, som må vågne i de højere samfundslag, for at det store frigørelsesværk i hele landet kan blive udført; denne følelse skal vågne i en sådan grad, at folk bliver villige til at ofre alt, når de blot kan blive fri for den uret, de har levet under så længe.

Det er ikke alene ukærligt, men slet og afskyeligt, fordømmeligt set både fra et almindeligt moralsk og fra et kristent synspunkt, at eje hundreder, tusinder, ja titusinder tønder land, at handle med jord, på den ene eller den anden måde at drage fordel af jordejendomsretten, at leve i overflod ved hjælp af den undertrykkelse, man gennem denne grusomme og iøjnefaldende uretfærdighed kan udøve mod folket, — og så samtidig i komiteer og foreninger drøfte muligheden af at indføre forbedringer i jorddyrkerens kår uden at ville give afkald på den undtagelsesstilling, man selv indtager i kraft af denne uret.

Hvad der er nødvendigt er ikke at finde på sindrige forholdsregler til at forbedre deres kår, som er berøvet deres lovlige ret til jorden, men at forstå og erkende den synd, man begår mod dem og fremfor alt ophøre med at være delagtig i den, det koste, hvad det vil. Kun en sådan moralsk erkendelse hos hvert enkelt menneske, og en handlen

ud fra denne erkendelse, kan og vil bidrage til løsningen af det spørgsmål, der nu er forelagt menneskeheden.

Livegenskabets ophævelse i Rusland blev ikke gennemført af Aleksander II, men af de mænd, som forstod, hvor uretfærdigt livegenskabet er, og derfor uden hensyn til egen fordel søgte at frigøre sig for delagtighed i denne uret. Det blev hovedsageligt gennemført af sådanne mænd som Novikoff og Radinkoff, decembermændene, de mænd, som uden at bringe ulykke over andre var villige til selv at døje hvad modgang, de måtte møde. Og i virkeligheden led de også meget for deres troskab mod det, de havde erkendt som sandhed.

Ligesådan må det gå med hensyn til jorden.

Jeg tror, at der findes sådanne mænd, og at de vil udføre det store værk, der nu forestår, ikke blot i Rusland, men i hele verden.

Jordspørgsmålet er nu lige så modent til at blive taget op, som spørgsmålet om livegenskabet var for halvtredsindstyve år siden. Nøjagtig det samme gentager sig. Også den gang gik man og søgte efter midler til at afhjælpe den almindelige utilfredshed og misfornøjelse, som herskede i samfundet. Regeringen anvendte alle de midler, der stod til dens rådighed, men intet kunne hjælpe, så længe spørgsmålet om den personlige trældom lå og ventede på at blive løst. Heller ikke nu kan nogen som helst ydre midler hjælpe, før det brændende jordspørgsmål er blevet løst. Ligesom man nu foreslår at skaffe bønderne større jordlodder, søger at skaffe dem lån til indkøb af jord osv. Således foreslog og anvendte man også dengang halve forholdsregler, indførte materielle forbedringer, gav love om begrænsning af hoveriarbejdet og meget andet. Ligesom jordejerne nu taler om uretfærdigheden i at sætte en stopper for deres forbryderiske ejendomsret, således talte man dengang om det ulovlige i at berøve folk deres livegne. Som kirken dengang retfærdiggjorde livegenskabet, således retfærdiggøres jordejendomsretten af det, der nu indtager kirkens plads — »videnskab«! Dengang stræbte slavejerne under udøvelsen af deres overgreb mere eller mindre ivrigt og på forskellige måder at mildne det uden dog at kunne lade uretten fare; de erstattede de livegnes direkte hoveriarbejde med en pengeafgift og holdt måde med deres udpresninger af bønderne. Således har også nu de mere samvittighedsfulde jordejere en forestilling om deres uret og søger at lempe den ved at leje deres jord ud til bønderne på rimelige betingelser, ved at sælge den på afbetaling, ved at bygge skoler og forsam-

lingshuse for bønderne og ved at arrangere foredrag med lysbilleder og teaterforestillinger.

Det samme som dengang ser vi nu gentage sig i regeringens lige-gyldige holdning. Og dengang blev spørgsmålet ikke løst af dem, der opfandt kunstfærdige ejendomsfordelinger for at lette og forbedre bøndernes kår, men af dem, der erkendte nødvendigheden af at finde den rette løsning og derfor ikke skød den ud på ubegrænset tid og ikke lod sig afskrække af vanskelighederne, men straks på stedet søgte at sætte en stopper for ondet, uden at ville indrømme, at der kunne gives forhold, under hvilke gængse misbrug måtte vedblive at bestå. De slog ind på den vej, som under de daværende forhold syntes at være den bedste. På akkurat samme måde går det nu med jordspørgsmålet.

Spørgsmålet vil blive løst, ikke af dem, der vil søge at mildne ondet eller finde på lettelser i folkets byrder, eller overlade det hele til fremtiden, men af dem, der vil forstå, at uret bliver uret, hvordan man end søger at mildne den, og at det er meningsløst kun at tale om lettelser, når vi ser folket pines, og at man ikke kan tale om opsættelse, når folket lider, men at man øjeblikkelig må se at finde det bedste middel til at løse vanskeligheden og straks anvende midlet. Og oven i købet træffer det sig nu således, at vejen til at løse jordspørgsmålet så klart er blevet vist af Henry George, at det under den bestående statsform med sin tvungne beskatning er umuligt at finde nogen bedre, mere retfærdig, praktisk og fredelig løsning.

»Egenkærligheden vil kalde uvidenheden til hjælp,« sagde Henry George engang, »for at undertrykke og kvæle den sandhed, som jeg i aften har søgt at klargøre for jer. Men den har i sig sandhedens spirende kraft, og tiden er moden til at tage imod den —«

»Jordbunden er pløjet; sæden er sået; det gode træ vil gro. Endnu er det kun lille; kun troens øje kan se det.«

Og jeg tror, at Henry George har ret, at den uret, som den private jordejendomsret er, snart vil ophøre at bestå, at den bevægelse, Henry George fremkaldte, var de sidste fødselsveer, og at fødselen nu fuldbyrdes; menneskenes frigørelse fra de lidelser, de nu så længe har båret, skal nu virkeliggøres. Og desuden tror jeg (og ville gerne hvor lidt det end er — bidrage dertil), at udryddelsen af denne store verdenssynd — og dens udryddelse vil være en begivenhed i verdenshistorien — skal iværksættes netop af det russiske folk, som ved sin

åndelige og materielle tilstand er forudbestemt til dette store verdensværk. Det russiske folk skal ikke blive trælbundet, som folkene i Europa og Amerika; men derimod skal det løse jordspørgsmålet ved at udrydde jordejendomsretten og vise andre folkeslag vejen til at leve et forstandigt, frit og lykkeligt liv uden industrielt fabriksvæsen eller kapitalistisk tvang og slaveri. Deri ligger dets store historiske kald.

Jeg ville ønske, at vi snyltegæster her i Rusland, der takket være folkets slid har haft lejlighed til at dyrke åndeligt: arbejde og er blevet vakt derved, at vi ville forstå vor synd og uden hensyn til vor private fordel og i den sandheds navn, som dømmes os, stræbe efter at udslette den.

Yasnaya Poliana, juli 1905

Leo Tolstoy